

IKREK

PÜNKÖSD HAVA, SZENT IVÁN HAVA

A régiek hitében húsvétot követő negyven napig Krisztus fényes, új öltözetében itt jár, él körülöttünk, közöttünk, bennünk; s áldozócsütrötkön fölemelkedik Atyja országába. Akkor, e magasztos napon egy villanásra nyitva marad Krisztus nyomában az ég kapuja: aki csak él, az mind-mind be akar nézni a Föntbe; csudalátni nyújtózik, aki eddig guggolt, félve a fagyos napok idő előtt aratását az most szökken; és vele szökken az ember lelke is, miképpen a szárazszálas nyurga kender, a rozs, a gomba s a liliom.

A Teremtő pipacsot, rózsát terít a tájra: a tűz, a vér fölfelé törekvő piros örömet; minden virág a Nap földi kedve, mely ekkor hatalmasan lendít fölfelé. (András lova az esztendő körének szembe-vidékéről a „Jézus Útján” át ide jár „parázsért”; s Erzsébet asszony rózsává változott kenyere is, az „Isten barázdája” szembe-felén – itt terem. A Tejút egyik „fészke” a Nyilas, a másik az Ikrek csillagképe; adventnek, s az Ikrek havának „tulajdonságot adó” égi képletei ezek a csillagképek.)

Áldozócsütrötkön és holdudvarában szinte hallható a növekedés: fecseg, locsog, cserfel a fa, a határ, a bogár, a madár, az ember; nyüzsög, nyüstöl a mindenek vér-kedve, s a nagy akarás a küzdelmet, a verekedést is hozza. Ki-ki akaratlanul is árnyékot ad a lustábban nyújtózónak, elnyomja-lopja annak életét.

A Fönt leköltözik, s e verekedésben is kamaszos szűzi óhajtásban a Paradicsom valósul a földi tereken – a Szentlélek hatalmas kiadásának ereje által: együtt van itt, aki még zsenge alig-növény azzal, aki már virágzó csupa-pompa, s némelyek immár érett gyümölcsüket is kínálgatják.

Az Ikrek a kamaszkorral rokon: a szárbaszökkenés időszaka, a „csodalátásé” és a birkózásé. Valahány kamasz lelkében a gyermek és a felnőtt viaskodik ma is egymással; de a csatát minden kamasznak a környezetével is (elkerülhetetlenül) meg kell vívnia.

Május 25. Orbán

(A korai középkor egyik jeles pápája; †230.)

223-tól pápa. A városban tomboló keresztényüldözések idején a Róma falai mellett levő katakombákban időzik a keresztények között. Azonban itt is rátalálnak, s először a Vespasianus-palotába, majd innen a Rómától nem messze levő Jupiter-templomot rejtő faluba viszik, és börtönbe zárják. A hívek a börtönhöz menve bebocsátást kérnek a börtönőrtől és imádságban töltik az éjszakát. Másnap Orbánt kegyetlenül megkorbácsolják társaival együtt, majd újra börtönbe vetik. Következő nap újra megjelennek a hívek és a börtönőr is csatlakozik hozzájuk: Orbán megkereszteli, meg is bérmálja, majd ünnep lévén szentmisét mutat be, s mindannyian megáldoznak. Mikor a császár fülébe jut, hogy börtönőre kereszténnyé lett, fejét véteti. Miután Orbánt nem tudják hite elhagyására bírni, Jupiter templomába vitetik, ahol szavára a bálványszobor ledől, és több pogány papot halálra zúz. A helytartó fejvesztve menekül, de végül visszatér és kegyetlenül megbotoztatja a keresztényeket – egyikük bele is hal az ütlegelésbe, öt éjszaka méltóképp eltemetik. Harmadnapon a Diána-templomba hurcolják a megmaradtakat, majd miután megvallják hitüket, lefejezik őket. Orbán emlékére templom épül a via Appián; ám ez a későbbi viszontagságos időkben összedől, így az ereklyét másikkal szállítják.

Orbán pápa rendeli el, hogy a miseáldozat kelyhe és tányérkája aranyból vagy ezüsből készüljön. Először kehellyel a kezében ábrázolják; később a kehely helyébe sokhelyütt szőlőfürt kerül. Szőlőművelők, kádárok, kocsmárosok védőszentje.

Névünnepe a könyörgő, áldást áhító szőlőhegyi körmenetek napja; számos szőlőhegyen szobra, vagy kápolnája áll. Ha jó az idő, ilyenkor körülhordozzák a szent képét vagy szobrát a szőlőben, ha pedig rossz időt hoz, szobrát meghempergetik a sárban. A baranyai német gazdák még feneküket is mutogatták neki, hangos szóval mondván: „Drink, drink, Orbán!” – a két szent, Flórián és Orbán „megbüntetése” oka az lehet, hogy a régiek igen félték a tűzkártól és fagytól; s a maguk eszközével igyekeztek elébe menni ezen büntetéseknek. A szentek maguk is gyarlónak, esendőnek, bűnösnek érezték magukat csakúgy, ahogyan vallásos népünk is viszonyul hozzájuk, Isten-adta szerepükhöz. A szenteket eleink Istenhez való közelségükért tisztelték, nem holmi panteizmus vagy szellemhit megmaradt emlékei ők; de nem is őket imádtuk, ahogyan református testvéreink gondolják – a szenteket tiszteljük, mert Isten végtelen kegyelmét számunkra tiszta életükkel eszközölni tudják, ám az imádás egyedül Istent illeti – a szentek tisztelete ezért kitüntetett műveltségünkben. S végül nemzetünk is törekszik Isten szentje lenni, beteljesítve Jézus parancsát: „Ti tehát legyetek tökéletesek, mint ahogy a ti mennyei Atyátok tökéletes” (Mt.5,48), amint történelmével, vállalt sorsával méltán vívta ki a „Népek Krisztusa, Magyarország” címet.

Nagykéren az Orbán-szobor kezébe cseresznyét adnak. Ugyanitt a szőlőhegyről visszaindulóban a csószök lövöldöznek, hogy az ártó szellemeket elriasszák. Orbán napja körül általában hűvösre fordul az időjárás, ami a virágzó szőlőben nagy kárt tehet. A régiek azt tartották, hogy napja után nem kell már fagytól tartani. „Egyenesen száll a kéményből a füst, mert Orbán eltávozott a tűzhelyről” – mondogatták. Kethelyen és a Galga mentén seprűvel űzték az utcaajtóig, és verték nyomában a földet.

A gutorföldiek szerint ő ereszti ki a legyeket a zsákból; a nemeshetésiek pedig azt tartják, hogy a dongókat is Orbán „szabadítja”. A méhek, Orbán bogarai (más nevükön „Jézus bogárkái”) e napon kezdenek rajzani. A zamárdiak tapasztalatában „amilyen Orbán napja, olyan lesz az ősz.”

I. Orbán pápa földi maradványai több mint hat évszázadon át Rómában nyugodtak. Az Szent Orbán-ereklyét 849-től 1771-ig az elzászi szőlővidéken található Erstein városka kolostorának templomában őrizték. Ekkor terjedt el Orbán tisztelete az egész nyugati világban.

Andrássy gróf 1771-ben Rómában járt. A tokaji aszúborot iszogatva került szóba, hogy e neves magyar borvidék nem minden évben terem aszú készítésére alkalmas szőlőt, és hogy a tavaszi fagyok milyen nagy károkat okoznak. Állítólag ekkor ajándékozta az egyházfő a magyar grófnak Szent Orbán teljes ereklyéjét. Elzászból átszállították Monokra (Kossuth Lajos szülőfalujába), ahol Andrássy ekkor épült kápolnájában helyezték el. Az ajándékozási okirat névre szóló és hiteles. Ma a monoki római katolikus templomban található Szent Orbán ereklyéje, ahol oroszlanlábás ezüst ereklyetartóban őrzik.

Orbán tiszteletéhez tartozik, hogy nemcsak keresztnévként, de vezetéknevként is előfordul (különösen a székelységnél, a keleti végeken éppúgy, mint Erdélyben).